

УДК 330.32

В. М. Торяник,
д. політ. н., професор, декан факультету туризму та готельно-ресторанної справи,
ВНПЗ "Дніпровський гуманітарний університет"
ORCID ID: 0000-0003-1934-6709

В. В. Джинджоян,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту туристичної діяльності,
ВНПЗ "Дніпровський гуманітарний університет"
ORCID ID: 0000-0003-0296-4092

О. В. Приз,
к. е. н., доцент кафедри економіки та менеджменту туристичної діяльності,
ВНПЗ "Дніпровський гуманітарний університет"

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.22.5

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ТРЕНДИ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

V. Toryanyk,
Doctor of Political Science, Professor, Dean of the Faculty of Tourism,
hotel and restaurant business, Dnipro University of the Humanities

V. Dzhyndzhoian,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of Department of Economics
and Management of Tourism, Dnipro University of the Humanities

O. Priz,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics
and Management of Tourism, Dnipro University of the Humanities

INNOVATION AND INVESTMENT TRENDS IN INTERNATIONAL BUSINESS

У статті описано інноваційно-інвестиційних тренди у міжнародному бізнесі. Встановлено, що головними суб'єктами міжнародного руху капіталу виступають транснаціональні корпорації, за участю і в рамках яких обсяг прямих накопичених іноземних інвестицій досягає приблизно 84% їх загального обсягу. Не випадково транснаціональні корпорації являють собою найбільш динамічний сектор світового господарства.

В умовах глобальної економіки форми та визначальні чинники ПІІ багато в чому залежать від діяльності транснаціональних компаній —ТНК. ТНК використовують сировину і напівфабрикати з різних країн, мають складальні підприємства в багатьох регіональних центрах, продукція яких потім відвантажується на кінцевий ринок, розвивають інтегровану глобальну мережу розподілу в рамках єдиної програми продажів і реклами. Узагальнено, що досягнення цілей модернізації та сталого зростання економіки вимагає значного вливання інвестицій. В разі неможливості забезпечення їх за рахунок національних ресурсів, у країну активно залучається іноземний капітал. З точки зору ефективності різних видів іноземних інвестицій для приймаючої країни найбільший інтерес представляють прямі іноземні інвестиції (ПІІ), оскільки вони за інших рівних умов призводять до довгострокових структурних ефектів. Завдяки своїм характеристиками, головною з яких є стійкість, ПІІ в сучасних економічних відносинах виступають найбільш надійним джерелом інвестицій.

Встановлено, що загалом сучасні особливості та тенденції міжнародного руху капіталу у формі ПІІ визначаються такими глобальними процесами: фінансова глобалізація; посилення конкуренції між ТНК, яка веде до розширення географії їх операцій з виходом на нові ринки, в тому числі ті, що розвиваються; зростаюча роль інновацій в якості головного чинника конкурентоспроможності не тільки глобальних компаній, але і цілих держав, що визначає зростання значущості в світовому господарстві інвестицій в наукові дослідження і розробки; подвійна природа сучасних інвестиційних потоків (з одного боку, вони "підстьобують" інноваційну складову

сучасного економічного розвитку і прискорюють впровадження досягнень НТП як у формі технологічних нововведень, так і в формі управлінських технологій, з іншого — значна частина інвестиційних ресурсів звертається на фондовому ринку, де домінують спекулятивні інтереси і можливі випадки спотворення інформації, що призводить до фінансової нестабільності).

In this article, the author gives a description of innovation and investment trends in international business. It has been established that transnational corporations are the main subjects of the international capital movement, with participation and within which the amount of direct accumulated foreign investments reaches about 84% of their total volume. It is no accident that transnational corporations represent the most dynamic sector of the world economy.

In terms of the global economy, forms and determining factors of FDI depend largely on the activities of transnational companies. TNCs use raw materials and semi-manufacturers from different countries and have assembly facilities in many regional centers, products of which are then shipped to the final market. TNCs develop an integrated global distribution network within a single program of sales and advertising. It has been summarized that achieving goals of modernization and sustainable economic growth requires significant inflow of investment. If it is impossible to provide them at the expense of national resources, they start actively attracting foreign capital into the country. In terms of the effectiveness of different types of foreign investment, the host country is of the highest interest to foreign direct investment (FDI), since they, under other equal conditions, lead to long-term structural effects. Because of their characteristics, the main of which is sustainability, FDI in today's economic relations are the most reliable source of investment.

It has been established that, in general, various global processes determine the modern features and tendencies of the international capital movement in the form of FDI. First, it is financial globalization and increased competition between TNCs, which leads to an expansion of the geography of their operations following the entry into new markets, including emerging markets. Secondly, this is the growing role of innovation as a major factor of the competitiveness of not only global companies but also of entire countries what determines the growth of significance in the global economy of investment into scientific research and development. Finally, that is the double nature of modern investment flows (on the one hand, they "spur" the innovative component of modern economic development and advance the implementation of NTP achievements in the form of both technological innovations and management technologies, on the other hand, a significant share of investment resources circulates on the stock market, where speculative interests and possible cases of information distortion dominate and may lead to financial instability).

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиції, прямі іноземні інвестиції, міжнародна економіка, глобалізація, тенденції.

Key words: investment activity, investments, foreign direct investments, international economy, globalization, tendencies.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Досягнення цілей модернізації та сталого зростання економіки вимагає значного вливання інвестицій. В разі неможливості забезпечення їх за рахунок національних ресурсів, в країну активно залучається іноземний капітал. З точки зору ефективності різних видів іноземних інвестицій для приймаючої країни найбільший інтерес представляють прямі іноземні інвестиції (ПІІ), оскільки вони за інших рівних умов призводять до довгострокових структурних ефектів. Завдяки своїми характеристиками, головною з яких є стійкість, ПІІ в сучасних економічних відносинах виступають найбільш надійним джерелом інвестицій. Прямі іноземні інвестиції, крім реальних грошових коштів привносять в економіку країни передові іноземні технології, зарубіжний досвід, висококваліфіковані кадри, управлінський досвід. Практика інвестування багатьох країн (наприклад, Китаю) свідчить, що підвищення темпів економіч-

ного зростання за допомогою розвитку інноваційної сфери багато в чому пов'язано з залученням значних обсягів ПІІ, які традиційно розглядаються як засіб поліпшення загальної інвестиційної ситуації в країні, отримання нових технологій, нарощування експортного потенціалу, тобто пом'якшення або виправлення "слабких сторін" національних економік, особливо властивих країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою.

Слід зазначити, що, незважаючи на ряд стимулюючих антикризових заходів, розроблених і реалізованих державами у відповідь на глобальну економічну кризу, майбутнє поживлення як глобальної економіки, так і окремих країн залежить від приватних інвестицій, передусім ПІІ. Спрямованість і масштабність інвестиційного процесу нині визначаються рядом тенденцій і чинників. Розглянемо деякі з таких тенденцій і чинників докладніше.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання глобальних процесів у сфері інвестицій та їх вплив на економічний розвиток країн досліджуються такими іноземними та вітчизняними науковцями: У. Антоненко [2], А. Гальчинським [3], Д. Лук'яненко [4], А. Поручником [1], І. Сазонець [8; 9], С. Сардак, [10], Я. Столярчук [1], О. Мозговим [6], О. Павловською [5], Є. Панченко [7] та іншими. Автори пояснюють природу і характер глобалізації та її наслідки, зокрема глобальної фінансової кризи, нестабільність світової економіки. Водночас нами не знайдено комплексного дослідження окресленої нами проблеми.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є опис інноваційно-інвестиційних трендів у міжнародному бізнесі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Форми та визначальні чинники ПІІ багато в чому залежать від діяльності транснаціональних компаній-ТНК. ТНК використовують сировину і напівфабрикати з різних країн, мають складальні підприємства в багатьох регіональних центрах, продукція яких потім відвантажується на кінцевий ринок, розвивають інтегровану глобальну мережу розподілу в рамках єдиної програми продажів і реклами [1]. Новим джерелом ПІІ в останні роки все частіше називають державні ТНК. У світі (за різними оцінками) налічується понад 650 державних корпорацій, що оперують у різних сферах (переважно в первинному секторі і секторі послуг). Державні ТНК нині мають більше 2500 закордонних філій в розвинених і в країнах, а також у країнах з перехідною економікою. Незважаючи на те, що чисельно державні ТНК становлять лише 1% від числа всіх ТНК в світі (відзначимо, що в списку 100 найбільших ТНК світу до державних відносяться 19) їх ПІІ досить значні і в 2010 р. склали 11% від загального обсягу всіх глобальних потоків ПІІ [4].

За прогнозами експертів ООН, прямі іноземні інвестиції в світі досягнуть докризового рівня не раніше 2021 р. або ще пізніше, оскільки боргові кризи в країнах Євросоюзу та США можуть мати негативний вплив на активність інвесторів [4]. Характерно і те, що підвищення ролі країн, що розвиваються в потоках ПІІ відзначається як у кризовий, так і в посткризовий період. Огляд міжнародної статистики процесів іноземного інвестування дозволяє констатувати, що протягом двох останніх десятиліть абсолютні і відносні показники руху ПІІ найшвидше зростали саме в країнах, що розвиваються. З точки зору привабливості для іноземних інвесторів (крім розвинених країн Америки і Європи) передові позиції належать країнам, що розвиваються Південної, Східної і Південно-Східної Азії, країнам БРІК. Так, у документі "Огляд перспектив ПІІ на 2011—2018 рр." за привабливістю економік для приходу ПІІ названі такі країни, як Китай, Індія, США, Бразилія, В'єтнам, Німеччина, Індонезія, Австралія, Канада, Мексика, Великобританія, Польща, Південна Африка, Франція і Туреччина [3]. Потоки ПІІ в країни, що розвиваються вже в 2015 р. становили понад 3% їх ВВП, що в 2 рази перевищує аналогічний показник розвинутих країн.

Схожа тенденція зберігалася і в наступні роки. В умовах кризи саме в країнах, що розвиваються країнах спостерігалися позитивні темпи зростання ПІІ. Значно зміцнили свої позиції в міжнародному інвестиційному процесі в кризовий період азіатські країни. Зростає число філій, дочірніх компаній та інших форм присутності ТНК з країн, що розвиваються в розвинених державах. Розглядаючи позитивну динаміку зростання ПІІ в країнах, що розвиваються, разом з тим слід зазначити досить високу міжрегіональну диференціацію в цьому регіоні. Зокрема, найменші обсяги ПІІ надходять у найменш розвинені країни, переважно зосереджені в Африці, Західній Азії, а також у невеликі острівні держави. Лідерами по залученню ПІІ в групі економік, що розвиваються залишаються країни Східної і Південно-Східної Азії, Латинської Америки.

Ще однією тенденцією розвитку сучасного ринку прямого іноземного капіталу є загострення конкуренції за залучення ПІІ.

Прагнення багатьох держав стимулювати економічне зростання за рахунок бюджетних вливань призвело до зростаючим борговими зобов'язаннями урядів багатьох країн. Зокрема в Ірландії ставлення зовнішнього боргу до ВВП складає 1004%, в Нідерландах — 470%, у Великобританії — 416%. В зв'язку з цим багато держав з високим рівнем боргового навантаження будуть змушені залучати іноземні кошти на вельми вигідних для інвесторів умовах.

Через активізацію потоків ПІІ посилюється міжнародна конкуренція не тільки між країнами (за залучення ПІІ), а й між глобальними компаніями. посилення міжнародної конкуренції визначає подальше поглиблення спеціалізації і міжнародного поділу праці, що стимулюють зростання продуктивності праці. Крім того, конкуренція змушує виробників шукати і використовувати найбільш передові технології виробництва, тим самим визначаючи "інноваційний характер" прямих іноземних інвестицій (ПІІ, які направляються на розвиток інноваційної діяльності). Більш того, ПІІ виступають істотним фактором економічного зростання тільки в тому випадку, якщо забезпечується тісний взаємозв'язок між іноземними вкладеннями і відповідним рівнем кваліфікації робочої сили, оскільки дороге і високопродуктивне устаткування не принесе належного ефекту у разі низької кваліфікації обслуговуючого його персоналу.

Важливість оцінки ефектів витіснення і доповнення двох видів інвестицій особливо велика для інвестицій в інновації, оскільки заміщення внутрішніх інвестицій іноземними за відсутності осмисленої стратегії залучення ПІІ приймаючою державою може призвести до небажаних наслідків.

В останні десятиліття відбулося значне збільшення обсягів взаємних інвестиційних вкладень між країнами, що розвиваються і країнами з перехідною економікою (з 2 млрд дол. у 1985 р. до 60 млрд дол. в 2014 р.) [5], за винятком офшорних фінансових центрів. Більша частина цих ПІІ є за своїм характером внутрішньо регіональними, що визначається інвестиційними потоками між країнами Східної і Південно-Східної Азії. Випадки, коли фірми більш схильні до капіталовкладенням у сусідні країни, ніж у віддалені, характерні і щодо розвинених країн.

У результаті, сусідство з державами високого рівня розвитку, де базується значна кількість ТНК, може сприяти залученню ПІІ навіть у більшій мірі, ніж загальний інвестиційний потенціал приймаючої економіки, рівень політичних і інших ризиків. Відзначимо, що "ефект сусідства" крім географічної близькості, пояснюється і іншими економічними, соціальними, історичними та іншими факторами (відсутністю мовних бар'єрів, наявністю між країнами історичних зв'язків, які сприяють формуванню стійких транскордонних підприємницьких контактів).

Перспективне джерело ПІІ — це країни, багаті енергетичними ресурсами (нафта і газ). Водночас ПІІ з таких країн направляються або в рамках стратегій їх національних ТНК по інтернаціоналізації бізнесу, або в рамках розширення діяльності їх фондів національного добробуту (foreign wealth funds, SWFs).

Основна загроза для розвитку SWFs (як ключових інвесторів) — це фінансова криза, в результаті якої відбувається знецінення капіталів таких фондів. За деякими оцінками, загальна вартість активів SWFs у 2008 р. знизилася приблизно на 25—30%. Рівень ПІІ фондів національного добробуту в 2010 р. скоротився до 10 млрд дол. проти 26,5 млрд дол. у 2009 р.

Фінансова глобалізація призвела до активного розвитку і впровадження на фінансовому ринку нових інформаційно-комунікаційних технологій, сприяли посиленню зв'язків між національними ринками, зростання їх взаємозалежності. Відбувається вдосконалення технології торгівлі фінансовими інструментами, з'являються все нові і нові продукти (передусім це різноманітні похідні інструменти — деривативи). Підвищення інформаційної відкритості фондових ринків, зростання їх інформатизації та комп'ютеризації, з одного боку, призводять до гнучкості фондових ринків, полегшення транскордонного переміщення капіталу в реальній економіці. З іншого боку, багато експертів небезпідставно вважають, що серед важливих причин фінансової кризи виділяються ті, які пов'язані з процесом фінансування глобалізації на фондових і фінансових ринках.

До цих причин можна віднести: непрозорість фінансових компаній [11], несумлінність рейтингових агентств; складність системи деривативів; помилки регулювання фінансових ринків. Дійсно, з'ясувалося, що деякі рейтингові агентства давали невірну інформацію інвесторам, а ряд великих компаній навмисно спотворювали свої звітні дані. Інші дослідники звертають увагу на негативну роль системи цінних паперів. Так, на думку Дж. Стігліца, деривативи настільки ускладнюють сучасну фінансову систему, що інвестор не в змозі оцінити ризиків [1]. Багато хто відзначає особливу роль у виникненні кризи позабіржових фінансових інструментів, таких як кредитно-дефолтні свопи (credit default swap, CDS), операції з якими фактично не регулювалися і не враховувалися в банківських балансах. Обсяг цих операцій, які давали можливість уникнути резервування, ріс дуже швидко і до кінця 2008 р. досяг величин, порівнянних зі світовим ВВП [3].

Сучасний процес міжнародного руху капіталу у формі ПІІ характеризується активним участю малого і середнього бізнесу. Підприємства за участю іноземного капіталу, як показують дослідження, більш рентабельні і прибуткові по порівняно з національними компаніями.

Характерно і те, що вводяться обмеження переважно стосуються галузей, заснованих на використанні природних ресурсів, а також фінансового сектора. Активні заходи в цьому напрямі дозволили експертам говорити про активізацію інвестиційного протекціонізму в деяких країнах.

Підводячи підсумок розгляду сучасних тенденцій розвитку потоків ПІІ, відзначимо ще одну тенденцію, яка, на думку авторів, досить яскраво характеризує сучасний "ландшафт" світової економіки. Йдеться про різні способи організації міжнародного виробництва, не пов'язаного за участю в капіталі, серед яких — підрядне промислове виробництво, аутсорсинг послуг, франчайзинг, ліцензування, управлінські контракти і інші типи договірних взаємовідносин, за допомогою яких ТНК координує діяльність у рамках своїх глобальних ланцюжків створення вартості.

За оцінками ЮНКТАД, на частку таких угод у 2010 р. довелось понад 2 трлн дол. обсягу продажів (переважно в країнах, що розвиваються) [10]. По суті, такі способи являють собою проміжні форми партнерства між ПІІ та торгівлею.

У числі переваг таких угод, передусім те, що вони представляють собою гнучкі механізми взаємодії з місцевими компаніями, які забезпечують ТНК стимулами для інвестування в підтримку своїх партнерів в рамках поширення знань, технологій і навиків. Крім того, сучасні способи розвитку виробництва дозволяють приймаючим країнам реалізувати значний потенціал у напрямі довгострокового зміцнення промислових потужностей через цілий ряд ключових каналів впливу на процеси розвитку, як-от: забезпечення зайнятості, створення додаткової вартості тощо.

ВИСНОВКИ

Загалом сучасні особливості та тенденції міжнародного руху капіталу у формі ПІІ визначаються такими глобальними процесами: фінансова глобалізація; посилення конкуренції між ТНК, яка веде до розширення географії їх операцій з виходом на нові ринки, в тому числі ті, що розвиваються; зростаюча роль інновацій в якості головного чинника конкурентоспроможності не тільки глобальних компаній, але і цілих держав, що визначає зростання значущості в світовому господарстві інвестицій в наукові дослідження і розробки; подвійна природа сучасних інвестиційних потоків (з одного боку, вони "підстобують" інноваційну складову сучасного економічного розвитку і прискорюють впровадження досягнень НТП як у формі технологічних нововведень, так і в формі управлінських технологій, з іншого — значна частина інвестиційних ресурсів звертається на фондовому ринку, де домінують спекулятивні інтереси і можливі випадки спотворення інформації, що призводить до фінансової нестабільності).

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у висвітленні трансформаційно-безпекових аспектів розвитку світової економіки.

Література:

1. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Я.М. Столярчук та ін.; за заг. ред. д-рів екон. наук. проф. Д.Г. Лук'яненка та А.М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2010. — 334 с.

2. Антоненко У.В., Ярошенко В.В. Вплив фінансової кризи на розвиток міжнародних інвестиційних процесів. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Наук.журн. / Голов. ред. О.П. Степанов. — К.: 2010. — №2. — С. 155—158.

3. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку. К.: АДЕФ-Україна, 2009. — 392 с.

4. Лук'яненко Д.Г. Інвестиційний глобалізм: сучасні проблеми економічних досліджень. Ринок цінних паперів України. — 2002. — № 5—6. — С. 17—21.

5. Лук'яненко Д.Г., Павловська О.Д. Глобальна економіка: дискредитація стандартів розвитку. Ринок цінних паперів України. — 2008. — № 11—12.

6. Мозговий О., Стукало Н. Глобальна фінансова криза: теорія і практика подолання наслідків фінансових потрясінь. Ринок цінних паперів України. 2008. № 11—12.

7. Панченко Є., Дамаскіна М. Інвестиційний ризик менеджмент транснаціональних корпорацій. Парадигма XXI століття. Міжнародна економічна політика. — № 10—11. — 2009. — С. 28—61.

8. Сазонець І.Л., Березюк Г.В. Систематизація факторів впливу на активізацію соціального інвестування на підприємстві. Стратегія і тактика державного управління: зб. наук. праць. — Рівне: НУВГП, 2015. — № 1—2. — С. 78—84.

9. Сазонець І.Л., Гладченко А.Ю., Гессен А.Є. Соціально-економічні детермінанти глобальної рівноваги. Монографія. Рівне. — Волин. береги. — 2016. — 352 с.

10. Gladchenko A., Sardak S. and Dzhyndzhoian V. (2017), "Foreign experience of public administration in the context of the economic equilibrium of synthetic economic crisis", Modern European Researches, Salzburg, Austria, Vol. 2, pp. 44—52.

11. Toryanyk V., Dzhyndzhoian V., and Namliyev Y. (2018), "Competitiveness Of Ukrainian Export-Oriented Fields", Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 3, Is. 4, pp. 319—324.

References:

1. Lukyanenko, D. and Poruchnyk, A. (2010), Antytsyklichne rehulivannia rynkovoї ekonomiky: hlobalizatsijna perspektyva [Anti-cyclical regulation of a market economy: a globalization perspective], KNEU, Kyiv, Ukraine.

2. Antonenko, V. and Yaroshenko, V. (2010), "The impact of the financial crisis on the development of international investment processes", Stratehiiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiologhiia, pravo), vol. 2, pp. 155—158.

3. Galchinsky, A. (2009), Kryza i tsykly svitovoho rozvytku [Crisis and cycles of world development], ADEF-Ukraine, Kyiv, Ukraine.

4. Lukyanenko, D. (2002), "Investment globalism: current problems of economic research", Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy, vol. 5—6, pp. 17—21.

5. Lukyanenko, D. and Pavlovskaya, O. (2008), "Global economy: discrediting development standards", Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy, vol. 11—12.

6. Mozgovyi, O. and Stukalo, N. (2008), "The Global Financial Crisis: Theory and Practice of Overcoming the Effects of Financial Shocks", Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy, vol. 11—12.

7. Panchenko, E. and Damaskina, M. (2009), "Investment risk management of transnational corporations", Paradyhma XXI stolittia. Mizhnarodna ekonomichna polityka, vol. 10—11, pp. 28—61.

8. Sazonets, I. and Berezyuk, G. (2015), "Systematization of factors influencing the activation of social investment in the enterprise", Stratehiiia i taktyka derzhavnoho upravlinnia, vol. 1—2, pp. 78—84.

9. Sazonets, I. Gladchenko, A. and Hessen, A. (2016), Sotsial'no-ekonomichni determinanty hlobal'noi rivnovahy [Socio-economic determinants of global equilibrium], Volin. Amulets, Rivne, Ukraine.

10. Gladchenko, A. Sardak, S. and Dzhyndzhoian, V. (2017), "Foreign experience of public administration in the context of the economic equilibrium of synthetic economic crisis", Modern European Researches. Salzburg, Austria, vol. 2, pp. 44—52.

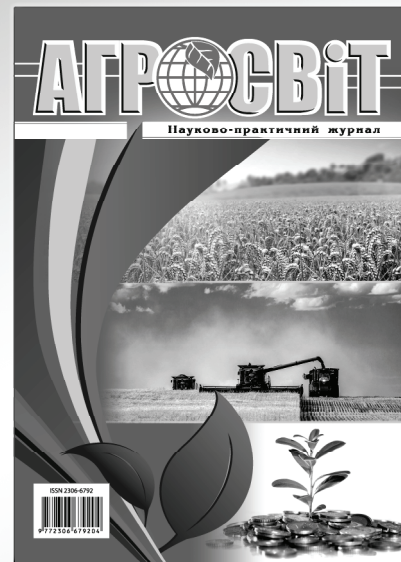
11. Toryanyk, V. Dzhyndzhoian, V. and Namliyev, Y. (2018), "Competitiveness Of Ukrainian Export-Oriented Fields", Baltic Journal of Economic Studies, vol. 3, no. 4, pp. 319—324.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2019 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292